לא מצית אמרת [א] דכתיב 1 לא תקלל חרש ואי [ב] אמרת בשלמא לקלל את חבירו אזהרתיה מהכא דכתיב לא תקלל [ג] חרש אלא אי אמרת מוציא ש"ש לבטלה אזהרתיה מהיכא אלמה לא [א] והכתיב 2 את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ההוא (א) אזהרת עשה הוא: משום רבי יוסי בר' חנינא [ד] אמרו אף המקדים תרומה לביכורים מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא אמר קרא 3 מלאתך ודמעך לא תאחר מלאה אלו ביכורים [ה] ודמעך [ו] אלו תרומה ואמרה לא תאחר איתמר הקדים תרומה לביכורים ר"א ור' יוסי ברבי חנינא חד אמר לוקה וחד אמר א אינו לוקה תסתיים דר' יוסי בר' חנינא הוא דאמר לוקה מדאמר ר' יוסי בר' חנינא אף [ז] המקדים תרומה לביכורים (לוקה) אדרבה תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר לוקה דתנן [ח] היו ב לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת של זו בזו ושל זו בזו [ט] הראשונה מעושרת והשניה אינה מעושרת מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה קרא [י] את השם ואתמר רבי אלעזר אמר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה תסתיים אלא ר' יוסי בר' חנינא דאמר אינו לוקה לימא קשיא דר' יוסי בר' חנינא אדר' יוסי ברבי חנינא לא רבי יוסי ברבי חנינא אפטורא

לא תקלל חרש. דמשמע בין קללה סתם בין קללה שבשם דקאי לאו עלה וקאתא קרא ליראה את השם [דברים כח] לאשמועינן דלוקה שנאמר והפלא ה' את מכותך [שם]. ע"א לא מצית אמרת דלא יתכפר במלקות גרידתא דודאי מתכפר במלקות לחודיה דהא כתיב לא תקלל חרש ויליפינן בסנהדרין [י] בפרק ארבע מיתות (דף סו.) ג"ש מהאי [יא] לאו דכתיב גבי אומללין כגון לא תקלל חרש שהוא גרוע שבכולן וכתיב גבי נשיא ונשיא בעמך לא תאור [שמות כב] וכי היכי דהתם ליכא אלא מלקות גרידתא הכי נמי באומללין סגי ליה במלקות גרידתא ומוקמי ליה התם (ג) במקלל בשם דקא גמר ממקלל אביו דכתיב ביה בנקבו שם (ד) הלכך לא מצית אמרת דלא תיסגי ליה במלקות ולא מפי מורי אלא מפי ר' יצחק בר' מנחם ז"ל (א): **ואב"א** [יב]. כלומר [יג] דמהאי קרא ליראה את השם למקלל חבירו בשם הוא דאתא שהרי לא מצינו שענש אא"כ הזהיר: [יד] **ובשלמא אי אמרת.** דההוא קרא למקלל חבירו בשם הוא דאתי ואזהרתיה מדכתיב לא תקלל חרש ומיתוקמא במקלל את חבירו בשם כדפרישית לעיל הלכך כתיב הכא אם לא תשמור לעשות וגו' [דברים כח] כלומר [טו] שתקלל את חבירך בשם שהוזהרת עליו והפלא ה' וגו' דחייב מלקות: **אזהרתיה מהיכא.** כלומר אשכחן עונש והפלא ה' וגו' אזהרה מנין שהזהיר הכתוב שלא להוציא ש"ש לבטלה: **אלמה לא.** בתמיה. (ב) [טז] שלא מצינו שהזהיר שלא להוציא שמו לבטלה [יז] [ב] (הויא) והכא הזהיר והתם ענש והפלא ה' וגו' [יח] ואזכרה [יט] כתיב אם לא תשמור לעשות וגו' ואכתי מיתוקם במוציא ש"ש לבטלה: **ההיא אזהרת עשה היא.** ולאו שמה אזהרה והלכך מיתוקם ליראה את השם הנכבד במקלל את חבירו בשם שמצינו לו אזהרת לאו דלא תקלל חרש ולא מיתוקמא במוציא שם שמים לבטלה שלא מצינו לו אזהרת לאו (ג): לעיל קא מהדר דקאמר רבי יוסי אף המקדים תרומה לביכורים לוקה: **אלו ביכורים.** ולהכי קרי לביכורים מלאה משום דלאלתר [כ] שנתמלאה התבואה ונגמרה מלאכתה [כא] הוקבעה לביכורים: **זו תרומה.** ולפי שהיא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיק לה קרא בלשון דימוע [כב] וקאמר רחמנא ולא תאחר מלאה לדימוע דמעיקרא איבעי ליה לאיתויי מלאה דהיינו ביכורים וכי מאחר לוקה: **מעשר של זו בזו.** מעשר שאני חייב להפריש מכלכלה זו תהא [כג] בכלכלה זו שנוטל אני מזו לזו או שאמר של זו בזו ושל זו בזו [כד] שאפריש מכלכלה זו על אידך כלכלה ומאידך כלכלה אפריש על כלכלה זו ראשונה מעושרת אע"ג דלא הפריש לאלתר וכדאמרינן גבי חבית [מעילה כב.] יין שאני עתיד להפריש כו' מיחל ושותה מיד אע"ג דלא הפריש לאלתר מן החבית וכל שכן הכא דמיחל ואוכל מיד הואיל ושני כלים נינהו אבל השניה אינה מעושרת ואפי' (ד) [כה] כי אמר מעשר של זו [כו] לזו ושל זו לזו משום דלאלתר דאמר של זו לזו ראשונה תהא מעשר על השניה לאלתר איפטרה לה שניה לגמרי וכי [כז] אמר של זו של שניה תהא מעשר על הראשונה אין בדבריו כלום משום דכבר איפטרה לה שניה בכלכלה ראשונה ואין תורמין מן הפטור על החיוב: **ואם אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה.** כלומר אלו שתי המעשרות שאני עתיד להפריש מאלו ב' הכלכלות תהא מעשרותיהם של כל אחת ואחת מעשר הכלכלה בחבירתה כלומר שתיפטר הכלכלה בכלכלה דחבירתה דהיינו של זו בזו ושל זו בזו: **קרא** [כח] **את השם.** שמיחל ואוכל מיד משתיהן אע"ג דאכתי לא הפריש כלל [כט]. והכא ליכא למימר מן הפטור על החיוב משום דתרווייהו מיתקני בבת אחת ובחדא דיבורא והוי מן החיוב על החיוב: **מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון.** דמעיקרא מקמי דאמר של זו בזו קיימא להפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני והשתא כי [ל] חוזר ומפריש ממנה מעשר ראשון ומעשר שני בשביל אידך כלכלה נמצא מעשר שני של כלכלה זו קודם למעשר ראשון שהיה עומד להפריש מאידך כלכלה קודם לכן וכן נמי כי אמר של זו בזו ושל זו בזו [לא] שמקדים מעשר שני שבה [לב] למעשר שני שבחבירתה כי האי גוונא נמי והאי לוקה משום דמעשר ראשון ומעשר שני חייב אדם להפריש כסדר הזה דכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר [לג] דכי היכי דמוזהר שלא לעכב מלאה לדימוע הכי נמי מוזהר שלא לעכב מעשר ראשון למעשר שני דכתיב ודמעך לא תאחר דכל שישנו בכלל דימוע הרי הוא בבל תאחר כלומר שישנו עליו תורת תרומה הוי בבל תאחר שמפריש מעשר ראשון והדר מעשר שני ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון עובר בבל תאחר. ל"א דרשינן במכילתא (ה) דיוקדמו ביכורים לתרומה משום דביכורים חמירי דאית להו ד' שמות ראשית ומלאה ותרומה וביכורים ותרומה אין לה אלא שלשה שמות ראשית ודמעה ותרומה ויוקדם תרומה למעשר ראשון שאין לו אלא ב' שמות כגון מעשר ותרומת מעשר ויוקדם נמי מעשר ראשון דאית ליה ב' שמות למעשר שני דאין לו אלא שם אחד כגון מעשר שני [לד](ה) תלמוד לומר מלאתך ודמעך דאכולהו קא משתעי דחמור שבהן לא יאחר אלא מקדים החמור לקל וכי היכי דאמר רבי אלעזר לוקה במקדים מעשר שני למעשר ראשון הכי נמי קאמר במקדים תרומה לבכורים:

ומשני

הא לא מצית אמרת דהכתיב לא תקלל חרש. וכיון דאשכחן אזהרה במקלל יש לנו להעמיד האי קרא דמלקות במקלל חבירו בשם טפי מלהעמיד במוציא שם שמים לבטלה דלא אשכחנא ביה אזהרה מפורשת: **מלאתך** זו ביכורים. פרש"י [לה] להכי קרי מלאה משום [לו] דלאלתר שנתגדלת התבואה ונגמרה מלאכתה הוקבע לביכורים ודמעך זו תרומה [לז] (מה) [לפי] שהיא מדמעת ועולה מפיק לה קרא בלשון דימוע [לח] [לשון רש"י] [ג] ולא נהירא שהרי זה אינו [לט] אלא מדרבנן וה"ר משה מפונטויז"א פירש דלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת [מ] בלח וביכורים אינן אלא ביבש שהרי אין מביאין ביכורים אלא מפרי כדאיתא פרק העור והרוטב (חולין דף קכ:) פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה: **היו** לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת. כגון אם בכל כלכלה מאה תאנים [מא]עשרה מן השניה יהיו מעשר ראשון על הראשונה ואומר נמי [מב]מעשר שני כל המאה של ראשונה הן מתוקנים ובדמאי מיירי מדלא קמפריש תרומה ובמסכת דמאי (פ"ז מ"ו) מיתניא: **של** זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת[מג]. דמיד שאמר של זו בזו היא מתוקנת ונעשה פטור כי הדר אמר ושל זו בזו נמלא מעשר מן הפטור על החיוב ואינו כלום[מד]: **מעשרותיהם** מעשר כלכלה בחבירתה קרא השם. שהרי מתוקנין הן יחד זה בזה ואע"ג דקי"ל כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו הכא [מה][מו] כיון דדעתיה לתקוני תרווייהו הוי כאומר מעשר של ראשונה תהא בשניה חוץ מי' שישארו טבל בראשונה לתקן השניה וחל המעשר של זו בזו ושל זו בזו: **ואתמר** עלה ר"א אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. שהרי מעשר ראשון ושני של ראשונה הוו כאילו הן מופרשים ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה ואריישא קאי דאמר מעשר של זו בזו מעושרות וגרסינן בירושלמי (ו) על הראשונה בעשה ועל השניה בלאו[מז] ויש לפרש על הראשונה אם קבע מעשרותיהן בתוכה עובר בעשה שהיה לו להקדים מעשר ראשון לשני והרי קרא שמם בבת אחת מיהו לאו ליכא כיון דלא הקדים שני לראשון ועל השניה בלאו כשתיקן הראשונה בתוכה שהרי הקדים מעשר שני של ראשונה למעשר ראשון של שניה ואית דגרסי איפכא על הראשונה בלאו ועל השניה בעשה וה"פ על רישא של משנה דהיינו כי אמר מעשר של זו בזו עובר בלאו שהרי מקדים מעשר שני לראשון כדפרישית ועל השניה פי' על סיפא דמתניתין דהיינו כי אמר מעשרותיהם מעשר כלכלה בחבירתה ליכא לאו אלא עשה שהרי בבת אחת הן: **שהקדים** מעשר שני שבה למעשר ראשון שבחבירתה. ואף על גב דקרא לא קמיירי אלא מביכורים ותרומה מיהו פירש נמי במעשר ראשון לתרומה ומעשר שני למעשר ראשון מדכתיב ודמעך לא תאחר כל שישנו בכלל דימוע לא תאחר ומפרש טעמא [מח] במשניות (תרומות פרק ג מ"ז)

א) [סנהדרין נו.], ב) דמאי פ"ז מ"ו, ג) [סנהדרין סו.], ד) [ויקרא כד], ה) [משפטים פרשה יט], ו) [דמאי פ"ז מ"ו. (יפ"ע)],

תורה אור השלם

1. לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד
2. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג
3. מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִּי: שמות כב כח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא תקלל וכו' בר' מנחם ז"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ואי אמרת בשלמא כו' כלומר דהאי קרא וכו' הוא דאתא אזהרתיה כו' שהרי לא: (ב) ד"ה אלמה לא בתמיה הא מלינו וכו' לבטלה והכא כצ"ל: (ג) ד"ה ההיא אזהרת וכו' לאו הס"ד ואח"כ מ"ה משום ר' יוסי כו' לעיל קא מהדר: (ד) ד"ה מעשר של זו וכו' ואפי' כי אמר מעשר של זו. נ"ב ולגירסת הגמרא דגרס של זו בזו הוה איפכא כמו שפירשו תוספות ורש"י היה גורס של זו לזו הוה השני מעושר כו' ובמשנה גורס הנוסחא שבגמרא בכאן: (ה) ד"ה מפני שהקדים וכו' כגון מעשר שני שנאמר מלאתך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והכתיב כו'. גירש"י והכתיב אם לא תשמור לעשות כו' הסוא. מתי' את עד תעבוד ל"ג: [ב] רש"י ד"ה אלמה. הויא והכא כו'. הגירסא מהופך וכצ"ל שמו לבטלה והכתיב אם עד וגו'. ואזהרה הויא והכא עד ה' וגו' ואכתי כו': [ג] תוד"ה מלאתך כו' ולא נהירא כו'. וי"ל דלאו דוקא באחד ומאה רק שמדמע אבל קשה על רש"י הא ביכורים ג"כ מדמע עד א' ומאה:

רבינו גרשום

לא מצית אמרת. דלא תיסגי ליה במלקות: **דהא כתב לא תקלל חרש.** אלמא דליתיה אלא בלאו והאי והפלא לחייבו במלקות אתא: **איבעית אימא.** ודאי מסתבר דהאי ליראה במקלל את חברו בשם קאי: **דבשלמא** מקלל את חברו בשם אזהרתיה כו': **ותיפוק** לי' מאת ה' אלהיך תירא. והיינו אזהרה שלא להוציא שם שמים לבטלה: **ההוא תירא היינו אזהרת עשה.** ואין לוקין עליו: ותניא (בספרי) [במכילתא משפטים פ' יט] **מלאתך אלו הבכורים.** שנוטלין מן המלאה כלומר בתחלה כשעדיין הכל מלא שלא ניטל עדיין ממנו כלום: **ודמעך זה תרומה.** שניטלה מן הדימוע מאחר שיש בהן חולין של בכורים עם הטבל של תרומה. ואמרינן נמי בספרא (שם) יוקדם בכורים לתרומה שקרויין ד' שמות בכורים ראשית תרומה ודמע, בכורים איקרו תרומה דכתיב תרומת ידך אלו הבכורים, ותרומה איקרי דמע. יוקדם תרומה למעשר ראשון שתרומה קרויה ג' שמות, [ראשית תרומה דמע] תרומה ומעשר למעשר שני שאין לו אלא שם אחת בלבד מעשר. ועליהם על כולם כתיב מלאתך ודמעך לא תאחר שלא יאחר המוקדם וכתב לאו למלקות: **ואמר מעשר של זו תהא בזו הראשונ' מעושרת וכן אם אמר מעשר של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת ולא השניה.** מפני שכשהפריש מן השניה על הראשונה הפריש מן החיוב על החיוב ואם חוזר עכשיו ומפריש מן הראשונה על השניה נמצא מפריש מן הפטור שכבר נתקן על החייב ולא הויא תרומה: אבל אם אמר כן [כל] **מעשרותיהן של אלו שתי כלכלות יהא מעשר כלכלה בחברתה.** כגון שנותן עיניו בצד כל אחת שתהא מעשר על חברתה הואיל ובבת אחת חלקנו (נתקנו) מעשרותיהן קרא את השם והרי הן מעושרין: **ואיתמר עלה ר' אלעזר אמר לוקה.** ארישא קאי אע"ג דאמרינן הראשונה מעושרת לוקה מפני שכשאמר מעשר של זו בזו משמע כל מעשרות של זו בזו הרי הקדים אפי' מעשר שני שבה קודם שיפריש מעשר ראשון של חברתה ואסור לו לאדם שיפריש מעשר שני עד שיפריש מכל כלכלה מעשר ראשון דהא אמרינן לעיל דלא תאחר [קאי] על כולם. אם כן קשיא קמייתא הא דאמרן משום ר' יוסי ב"ר חנינא דאמרו אף המקדי' תרומה לבכורים:

בח א מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' כג:

בט ב מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה יא:

שינויי נוסחאות

[א] אמרת דהא כתיב לא (ש"מ) [ב] ואי בעית אימא בשלמא (תיבת אמרת נמחק) לקלל ליכא אזהרה מלא תקלל חרש אלא מוציא שם שמים לבטלה מהיכא מאת ה' אלהיך תירא ההוא אזהרת עשה, כך הגי' [בס"א]. (ביאור הגר' ע' ש"מ) (ש"מ) [ג] חרש. ל"ג דכתיב ונשיא בעמך לא תאור (ש"מ) [ד] משום ר' יוסי בר חנינא. נ"ל בקצת קלף משום ר' יוסי בר חנינא אמ' קרא מלאתך ודמעך לא תאחר [illegible] (ש"מ) [ה] ודמעך זו תרומה [illegible] (צ"ק) [ו] ודמעך זו היא תרומה (ש"מ) [ז] מדאמר ר' יוסי בר' חנינא אף המקדים [illegible] (ש"מ) [ח] רש"י לא גרים והתוס' גורסים כן: [ט] [illegible]

[illegible]

[לח] תי' לשון רש"י נמחק (ש"מ) [לט] אינו. ס"א אלא לשון חכמים וגם שמא לא קראוהו כך אלא על שם ודמעך (ש"מ) [מ] שנוהגת בין בלח ובין ביבש דהיינו תירוש דגן ויצהר וביכורים (ש"מ) [מא] נ"א ואמר עשרה (צ"ק) [מב] נ"א תשעה מעשר, [מג] מעושרת מתוקנת דמיד. [בכ"י אחר מעושרת דמיד שאמר של זו בזו הראשונה מתוקנת נעשה פטור כל"ל והת"ד (ש"מ) [מד] כלום כדאמרינן בקדושין (סב ע"א) מן החיוב על הפטור פירותיו טבלים הס"ד (ש"מ) [מה] דכיון דעתיה (צ"ק) [מו] נ"ל כיון דעתיד לתיקוני (יעב"ץ) [מז] [נמי בלאו ל"ק], [מח] ע' רש"י שבת קכ"ז ע"ב ד"ה שהקדימו (גר' קה"י)

שיטה מקובצת

ואי בעית אימא בשלמא (תיבת אמרת נמחק) לקלל איכא אזהרה מלא תקלל חרש אלא מוציא שם שמים לבטלה מהיכא מאת ה' **אלהיך תירא ההוא אזהרת עשה.** כך הגי' [בס"א]. וה"פ כלומר לעולם לא תימא משום דאזהרת מקלל עדיפא אלא בלשון אחר נתרץ דליכא לאוקמא כלל במוציא שם שמים לבטלה דלית ביה אזהרה כלל דאזהרת עשה לאו אזהרה, ויש הפרש דללישנא קמא דהיכא דאיכא מעשה לוקין מאזהרת עשה וללישנא בתרא אין לוקין, וא"ת לילף אזהרה במוציא שם שמים לבטלה מאם לא תשמור דקיי"ל [עירובין צ"ו.] כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לאו, וי"ל דודאי השמר שהוא בלשון צווי כמו השמר בנגע צרעת הוי לאו אבל הכא ה"ק אם לא דקיימי מה שנאמר אם לא תשמור כו' במקלל וכו' וקאי על ענין אחר והפלא ומ"מ מהכא לא נפיק לאו. זהו לשון תוס': **ההוא אזהרת עשה הוא.** וכל אזהרת עשה אין לוקין עליה: **מעשר של זו בזו הראשונה מעושרת.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: **רש"י ד"ה מפני שהקדים וכו' וכי היכי דמוזהר.** וכן כתוב בגליון וז"ל היכא דהקדים מעשר שני למעשר ראשון לוקה משום מלאתך ודמעך לא תאחר דמשמע כל מי ששמו דימוע לא תאחרנו דהיינו מעשר ראשון שבו תרומת מעשר ומעשר ב' אין בו דימוע, ותרומה גדולה היינו טעמא דקודמת למעשר ראשון דהכי דרשי' במכילתא [משפטים י"ט] יוקדם דבר שיש לו שני שמות: **תוס' ד"ה מעשרותיהם וכו' אפילו בבת אחת אינו.** עיין בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה ואתמר עלה וכו' ועדיין מעשר ראשון של שניה טבל בתוכה.** ע' בהשמטות בסוף המסכת: